

Opgøret med den katolske kirkes praksis var længe undervejs

Reformationen begyndte 130 år før Luther

Johan Huss - monumentet fra 1915 på Den Gamle Rådhusplads i Prag

ved 40 år var kirken delt. Folk vidste ikke længere, hvem de skulle adlyde eller tro på. Situationen var på alle måder ulukkelig. Hvem var Peters sande efterfølger? Hvor sad den pave med den rette åndelige autoritet, som kunne viderebringe Helligåndens gave?

Oprør indefra

John Wycliffe (1329-1384), professor i teologi ved Oxford universitet, gik radikalt til angreb på den katolske kirkes selvforståelse, da han fremsatte tanken om, at alene Bibelen indeholdt den fulde sandhed. Dermed underkendte han paverne som apostlen Peters efterfølgere og Kristi stedfortrædere på jorden. Kirken er summen af alle dem, der fra evighed af er udvalgte til salighed, og det kunne selv paven ikke vide sig sikker på, sagde Wycliffe. Alene Bibelen kunne vise vejen. Derfor tog Wycliffe initiativ til at få Bibelen oversat til engelsk, hvilket på den tid var ganske uhørt. På samme tid angreb han aflad, valfarter, relikvie- og helgendyrkelse, cølibat og munkesæsen. På grund af sine tanker måtte Wycliffe trække sig tilbage til et landsogn, hvor døden indhentede ham. Så let skulle han dog ikke slippe. Efter at konciliet i Konstanz (1415) havde erklæret en række af hans udsagn som kætterske, blev hans knogler gravet op, fjernet fra den indviede jord og brændt.

Wycliffes tanker springer som en kilde i Prag

Prag lå midt i det mægtige Tysk-Romerske Kejserrige, men nye nationale bevægelser var begyndt at rejse sig rundt om i det store im-

perium. Ikke mindst i det tjekkisktalende område i Bøhmen. Som rektor for universitetet og prædikant ved Bethlehemskapellet i Prag havde Johan Huss rig mulighed for at tale nationens selvstændighed og Wycliffes tanker. Johan Huss prædikede på tjekkisk, så folk kunne forstå hans udlægning af bibelen, også selvom paven havde forbudt det. Situationen spidsede til, da pave Johannes d. 13 udskrev en ublu afladshandel for at få penge til at føre krig. Johan Huss angreb tanken, fordi kirken derved gik bort fra idealet om at efterfølge Kristus i fattigdom og tjeneste for andre. Paven lyste straks Johan Huss og hans tilhængere i band.

Forsoningen der endte med bål

Konsilet i Konstanz 1414-1418 førte over 4000 af kirkens mænd sammen i et forsøg på at genoprette den katolske kirkes enhed. Kejser Sigismund lovede Johan Huss frit lejde, så han kunne vinde hele kristenheden for sit reformprogram. Men stemningen vendte, og Johan Huss blev kastet i en tårnkælder. Mens han sad fængslet, begyndte hans tilhængere at uddele nadveren, så alle fik både vin og brød. Det var imod Johan Huss' oprindelige ønske, men da han alligevel fik skylden, tog han kætteriet på sig. På samme tid kom kejseren til den overbevisning, at han bedst tjente kirken og sit rige ved at ofre Johan Huss. Da Johan Huss under en parodi af en rettergang ikke ville tilbagekalde sine tanker, nærmest skreg Kejser Sigismund: „Ich will keinen Häretiker verteidigen, im Gegenteil, einen hartnäckigen Ketzer, würde ich selbst anzünden und verbrennen!“ Og sådan blev det! Den 6. juli 1415 blev Johan Huss afklædt sine præ-

steklæder, fik en papirhat på hovedet med djævelen påmalet og teksten: „Denne er en kætterfører“. Hans aske blev kørt til Rhinen og spredt, så ingen kunne finde hans knogler eller aske. Til trods for at landet blev delt i forskellige reformerte retninger og kastet ud i blodige krige, fejrer tjekkerne næste år Johan Huss' dødsdag. 100 år senere træder Luther ind på scenen, og kæmper den samme kamp, som Wycliffe og Huss havde påbegyndt.

Jacob Ørsted

JOHN WYCLIFFE FIK sine knogler gravet op og brændt, Johan Huss døde på bålet, og Martin Luther blev lyst i band. For alle tre gjaldt det, at de satte sig op imod den katolske kirke med ønsket om reformer.

Tre paver på samme tid

I 1378 blev den katolske kirke delt i to efter et dramatisk pavevalg. Da Kardinalerne, som skulle vælge den nye pave, fortrinsvis var franskmænd, gjorde Roms befolkning oprør på Peterspladsen. De indtog valglokalet og forlangte, at en italiener blev valgt. De fuldstændig kaotiske forhold medførte, at italienerne efter intriger og snyderi valgte ærkebiskopen af Neapel til pave, mens de franske kardinaler valgte deres egen pave, Clemens d. 7, som ikke overraskende slog sig ned i Avignon. De to pavers efterfølgere ville ikke give sig og fordømte gensidigt hinanden. Ved konsilet i Pisa 1409 blev der tilmeldt valgt en tredje pave, og da det alene handlede om penge og magt, var paveembedet blevet en farce. I hen-

Tal så vi forstår!

VORES SPROG ÆNDRER sig hele tiden.

Det kan vi tydeligst høre, når vi ser gamle danske film eller når en slægtning, der i sin tid udvandrede fra Danmark, kommer på et sjældent besøg. Der har sproget ikke udviklet sig, men stået stille og er dermed blevet gammeldags, hvilket kan være særdeles morsomt for os der er up to date mht. dansk. Men når det kommer til sproget i kirken, er det noget ganske andet. Der skal sproget helst ikke laves om. I det hele taget skal der ikke pilles ved for meget i kirken. Sådan oplever mange præster, at fornyelse kan vække det gode gamle ramaskrig.

DR P2 sender hver morgen kl.8.03 året rundt Morgenandagten fra Københavns Domkirke. Da jeg fik embede ved kirken og skulle ud i æteren, benyttede jeg mig af den "nye" oversættelse (den er fra 1992) af Fadervor - og sagde altså ikke Fader Vor, men Vor Far, ikke vorde, men blive og ikke thi, men for - og blev stormet ned bagefter med telefonopkald, mails og sms'er. Værst var det måske, at jeg, når jeg lyste velsignelsen undlod at sige åsyn, men i stedet for sagde ansigt. Jeg måtte flere gange stå skoleret over for folk fra især den ældre generation, som anklagede mig for at have ødelagt deres liv! Ja, så slemt var det for dem. Og det på trods af, at mine tre kolleger fastholdt den gamle oversættelse, når de havde Morgenandagten.

Det er som om vi er tilbøjelige til at opfatte nudansk som forfladigelse af sproget. Det lød åbenbart bedre at sige "Ligeså tog han kalken efter aftensmåltidet" end "Ligeså tog han bægerefter efter måltidet". I virkeligheden ville vi aldrig sige nogen af delene, hvis det foregik alle andre steder end i kirken. I dag siger vi ikke "ligeså", lige så lidt som vi siger "kalken" eller "bægerefter". Men ordene er blevet som magiske formler og remser, betydningen er mindre vigtig. Ved at oversætte dem på ny, kan man i bedste fald afmontere de sproglige barrierer, så det er indholdet, der kommer til stå i centrum.

Ord som vederkvæger, saliggøre, ihukomme, beskærme, stå bi, taksigelse, forsage, uvisselige er alle almindelige ord i gudstjenesten. Ja, der findes mange flere i den dur, ord som for længst er gået af brug uden for kirken, men i kirken stadig benyttes med største selvfølgelighed. Det er et problem, for gudstjenesten skal afholdes på modersmålet, så alle kan forstå hvad der siges. Derfor skal vi med års mellemrum oversætte Bibelen på ny, og luge ud og forny Salmebogen. Da den sidste nye salmebog kom i 2003, havde man flere steder valgt at gå tilbage til de oprindelige, originale strofer. Det var af respekt for forfatterne naturligvis, men til glæde for hvem ved jeg ikke, for de unge og deres forældre har svært ved at synge og forstå de gamle salmer og det er vel pointen, at de skal forstås og give mening? Det er glædeligt, at der ved samme lejlighed kom nye salmer med, for vi kan ikke nøjes med 'de store gamle', når troen skal synges af mennesker i det 21. århundrede. Sproget må ikke stivne i kirken, for så er det ikke længere modersmålet, der tales.

Eva-Maria Schwarz

Sognepræst ved domkirken i København

Bog anmeldelse: Faldt Adam og Eva, eller blev de skubbet?

Et befriende bud på Arvesynden

NOGLE GANGE KAN man undre sig over hvad Gud egentlig tænker på. Hvad er fx meningen med at en kærlig, almægtig og alvidende Gud skaber mennesket og lader det leve i en paradisisk tilstand samtidig med at Han udsætter mennesket for umenneskelig fristelse? Han truer oven i købet med at dræbe de første mennesker hvis de overtræder hans påbud og befalinger, vel vidende at det er lige præcis hvad de vil gøre få dage senere. Det er et paradoks som sætter store spørgsmålstejn, både ved Guds almægt og alvidenhed, Hans kærlighed og menneskets frie vilje.

Op gennem tiderne har især Paulus og Augustin tumlet med disse spørgsmål, og deres svar er ikke bare gennemtænkte, men også placeret i en sammenhængende kontekst så de udgør en færdig teologi. Med udgangspunkt i de første menneskers synd i Paradiset anså både Paulus og Augustin det for logisk at den synd som mennesket her begik, bragte en grundlæggende syndig tilbøjelighed ind i verden og i menneskets natur; en synd som kun kunne sones i forhold til Gud ved Jesu stedfortrædende død. Problemet er at dette svar på mange måder ikke er overbevisende, og det efterlader store huller og spørgsmål som fx det paradoks der indleder denne artikel.

Det store spørgsmål er om der i virkeligheden var tale om et syndefald den dag de første mennesker spiste af den forbudte frugt, og det (og adskillige andre) spørgsmål tager den tidligere præst Johannes Værges fat på i sin seneste bog 'Guds skrøbelige arvinger'. Og lad det være sagt med det samme: Det er en fremragende bog. Efter en kort indledning føres læseren gennem Oldkirken og præsenteres for flere af dens store teologer; især Paulus, Tertullian og Augustin. Den baggrund man får her, er uvurderlig i forhold til at forstå hvordan deres tanker om synden og dens rolle overhovedet kunne opstå og udvikle sig. Også traditionelle jødiske tolkninger inddrages, og et helt kapitel handler om John Miltons 'Paradise Lost' som giver et nyere, dvs. 1600-tals bud på den bibel-

ske syndefaldsberetning. Undervejs tegner der sig et billede af et nærmest lovmæssigt forhold mellem Gud og mennesker, dvs. et forhold der handler om lov, skyld, straf og soning.

Det befriende ved 'Guds skrøbelige arvinger' er at forfatteren ser på syndefaldet med helt friske øjne og vover at stille spørgsmålet om hvorvidt der overhovedet var tale om et fald?

Han gør kort sagt Gud til medansvarlig i det der skete i Edens Have og underbygger det ved at påpege at Gud ikke blev fortørnet over hvad der skete. Ganske vist drev Gud menneskene ud af haven, men han slog dem ikke ihjel. Til overflod sørgede han for at de havde klæder på kroppen og agerjord at dyrke; han satte dem dermed i stand til at klare sig i en verden der var mindre venlig end den de kom fra. Johannes Værges kalder det en 'forfærdelig fejl' at tidligere tiders religiøse ledere mente at Gud forkastede syndere, for i sin forkyndelse viser Jesus at det netop ikke er tilfældet, og bl.a. derfor er det berettiget at se på syndefaldet som noget andet end et fald. Tvært imod siger Johannes Værges med et citat fra den jødiske rabbi og professor Jonathan Magonet at mennesket ikke faldt, men blev skubbet. Det er i den forbindelse betegnende at hverken ordet 'arvesynd' eller ordet 'synd' forekommer i beretningen om mennesket i Edens Have; det der skete, var et led i Guds plan for at vise mennesket at det ikke kunne forblive i den oprindelige paradisiske tilstand og ikke mindst for at sætte mennesket i stand til at påtage sig sine opgaver og sit ansvar som menneske. Mennesket blev ved skubbet ikke ramt af Guds straf, men fik i

Ruben Fønso

stedet det som Johannes Værges kalder 'Frihed, den største gave', og hermed også det største ansvar. Men mennesket mistede - som en helt afgørende pointe - ikke Guds nåde.

Uden for Edens Have måtte mennesket selv navigere i en farlig og konfliktfyldt verden, og allerede i beretningen om Kain og Abel går det galt, men som det opsummeres i 'Guds skrøbelige arvinger', kan man se konflikten mellem de to brødre som en prøve af samme slags som

Adam og Eva blev udsat for i Edens Have. Mennesket har altså det frie valg til at gøre godt eller ondt og kan med Værges ord '... vælg [hvad der end sker med os, positivt eller negativt] at se det som en opgave at søge, hvad det indeholder af potentiale for godhed og vækst'.

Værges udlægning er ikke blot spændende nytænkning; tager man hans idéer for gode varer, er man også nødt til at tage et opgør med tanken om Jesu forsonende død, i hvert fald i den klassiske form. Det er, som Værges påpeger, ikke ensbetydende med at

Kristus ikke er afgørende for menneskets forløsning, men kontrakt-juraen som især Tertullian stod for, tones væsentligt ned, og Jesu død finder ikke sted for at forsoner en vred Gud.

'Guds skrøbelige arvinger' er spændende og provokerende læsning og sætter det klassiske syndefald i et helt nyt og befriende lys. Den er pædagogisk opbygget og yderst velskrevet; sproget er moderne, let tilgængeligt og vedkommende, og de mange referencer til både klassiske og nyere tekster viser at Værges meget høj grad har greb om både stof, tænking og teologi. Bogen er udgivet på forlaget 'Anis', koster kr. 229,- og kan varmt anbefales!

